

ЗМІНИ ЧИСЕЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКТОР ГЕОПРОСТОРОВОЇ НЕОДНОРІДНОСТІ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Формування сучасної, адекватної реаліям сьогодення, регіональної політики повинно враховувати перш за все особливості соціального становища та демографічної ситуації зокрема. Створення і подальше вдосконалення механізму моніторингу соціально- економічної ситуації неможливе без просторового аналізу в рамках країни, разом з тим вкрай необхідні виявлення внутрішньорегіональних особливостей. Сучасна демографічна політика держави спрямована на збільшення народжуваності (маючи на меті перш за все стабілізацію чисельності населення), в той час як на формування населення впливають і механічні рухи населення [1, 2, 4].

Зміни чисельності населення – найважливіший показник, який характеризує реакцію суспільства на соціально-економічні та екологічні умови існування [5], не виключенням є і сільська місцевість (СМ). Скорочення сільського населення (СН), притаманне більшості адміністративних одиниць Херсонської області, має певні територіальні особливості. На рисунку 1 методом ізоліній показані середньорічні зміни чисельності сільського населення Херсонської області (у %).

Для просторового аналізу змін чисельності СН обрано період 1989-2007 роки, що пояснюється наступними обставинами:

1. В період з 1989 року відбувалися суттєві зміни соціально-економічних умов існування та функціонування СМ (здобуття незалежності нашої Батьківщини, становлення ринкових умов господарювання, розвиток ринку харчових продуктів в умовах майже вільної конкуренції з продукцією інших країн);

2. З 2000-2001 років проходив важливий, майже революційний, етап реформування в сільському господарстві – земельна реформа з розпаюванням земель та майна сільськогосподарського призначення, які майже зруйнували великого аграрного товаровиробника.

3.Ці історичні зміни в умовах розвитку сільського господарства України (та, зрозуміло, і СМ) співпали із останнім радянським та першим Всеукраїнським переписами населення.

За період з 1989 по 2007 роки (рис. 1) СН Херсонської області скоротилося на 9,69%, причому демонструвало суттєві просторові відміни. Так, для південно-західних адміністративних одиниць області характерним є незначне скорочення або навіть зростання населення, в той час як для східних та північних районів області спостерігається надзвичайно високе понад 15% скорочення чисельності населення.

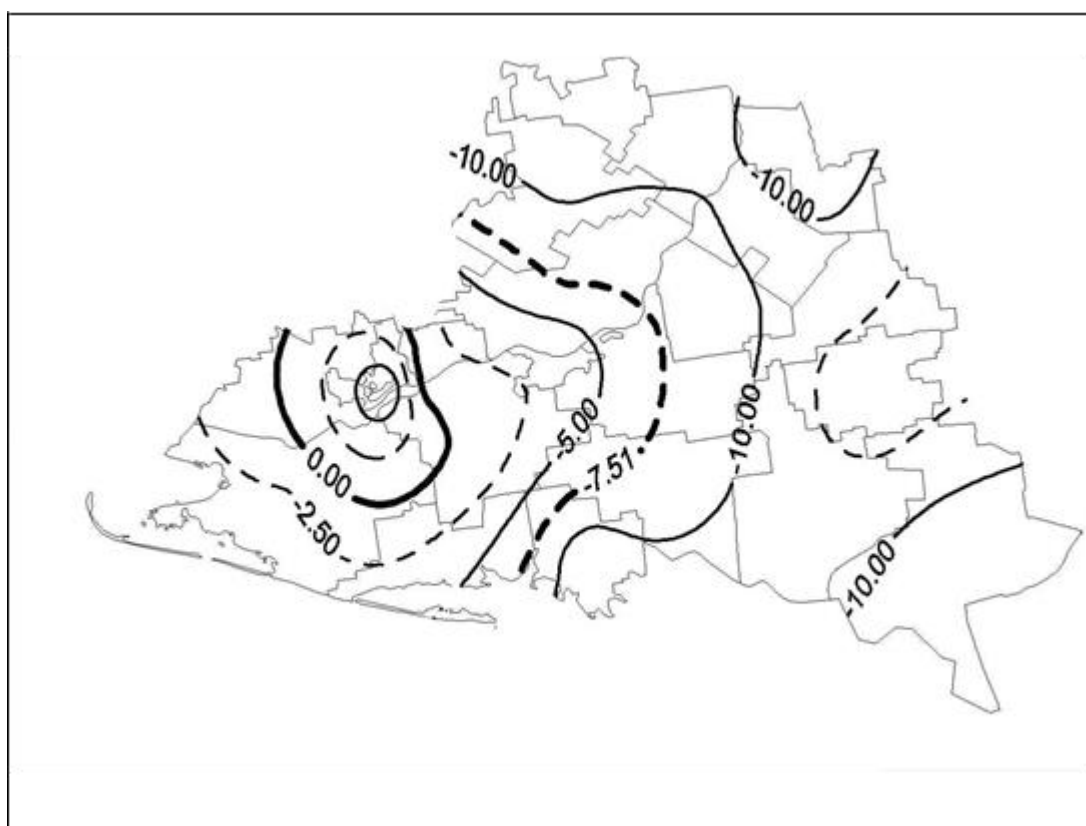

Рис. 1 Зміни чисельності сільського населення (1989-2007 рр.)

Ми вважаємо, що динаміка чисельності населення є головною «інтегральною» ознакою що свідчить про відносну різницю в якості життя (ЯЖ). Тобто, за умови відносно високої ЯЖ буде спостерігатися кращі показники формування чисельності населення [3].

Таким чином, дослідження геодемографічного процесу в області та її регіонах дозволить показати територіальні відміни у ЯЖ СН. Для виявлення причин та факторів, що впливають на чисельність СН та його динаміку

проаналізуємо головні складові геодемографічного процесу. Головні показники формування чисельності сільського населення Херсонської області наведено у табл. 1.

Для встановлення ваги кожного фактору формування СН в інтегральному результаті – нами проведено кореляційно-регресивний аналіз, який з високою достовірністю дозволив виявити такі результати.

Таблиця 1. Головні показники формування чисельності сільського населення Херсонської області (2003-2007 рр.)

Адміністративні райони та міськради Херсонської області	Відносні показники формування чисельності населення (на 1000 чоловік)						
	Природний рух населення			міграції			Загальна зміна чисельності
	народжуваність	Смертність	Природний приріст	внутрішньо регіональні	зовнішні	Сальдо міграцій	
Херсонська область	9,8	16,6	-6,8	хх	-3,1	-3,1	-9,9
1. Бериславський	9,6	16,7	-7,1	-3,2	-4,7	-7,9	-15,0
2. Білозерський	9,7	16,8	-7,1	4,4	0,4	4,8	-2,3
3. Великолепетиський	8,0	19,3	-11,3	-6,1	-9,4	-15,5	-26,8
4. Великоолександрівський	10,1	18,5	-8,4	-5,2	-6,1	-11,3	-19,7
5. Верхньорогачицький	8,8	23,4	-14,6	-0,1	-8,4	-8,5	-23,1
6. Високопільський	9,3	20,1	-10,8	-3,8	-9,3	-13,1	-23,9
7. Генічеський	8,1	18,1	-10,0	-1,4	-5,9	-7,3	-17,3
8. Голопристанський	9,1	17,8	-8,7	1,7	0,6	2,3	-6,4
9. Горностаївський	8,2	20	-11,8	-0,9	-7	-7,9	-19,7
10. Іванівський	8,3	17,5	-9,2	-5,7	-15	-20,7	-29,9
11. Каланчацький	10,0	16,3	-6,3	-10,2	-8,1	-18,3	-24,6
12. Каховський	9,5	16,1	-6,6	-6,1	-3,6	-9,7	-16,3
13. Нижньосірогозький	7,8	17,8	-10,0	-7,9	-8,5	-16,4	-26,4
14. Нововоронцовський	7,8	18,5	-10,7	0,3	-10,4	-10,1	-20,8
15. Новотроїцький	7,5	17,2	-9,7	-6,2	-8,9	-15,1	-24,8
16. Скадовський	9,1	16,3	-7,2	-0,4	-0,3	-0,7	-7,9
17. Цюрупинський	11,1	16,3	-5,2	4,1	0	4,1	-1,1
18. Чаплинський	10,4	14,5	-4,1	-4,9	-8,4	-13,3	-17,4
19. м.Н.Каховка (міськрада)	7,2	17,2	-10,0	1,6	3,6	5,2	-4,8
20. м. Херсон (міськрада)	7,4	12,5	-5,1	4,9	0,6	5,5	0,4

*Складено за даними державного відділу статистики Херсонської області.

Природний приріст. Цей показник незначним чином впливає на формування чисельності (рис. 2). Коефіцієнт кореляції складає 0,52.

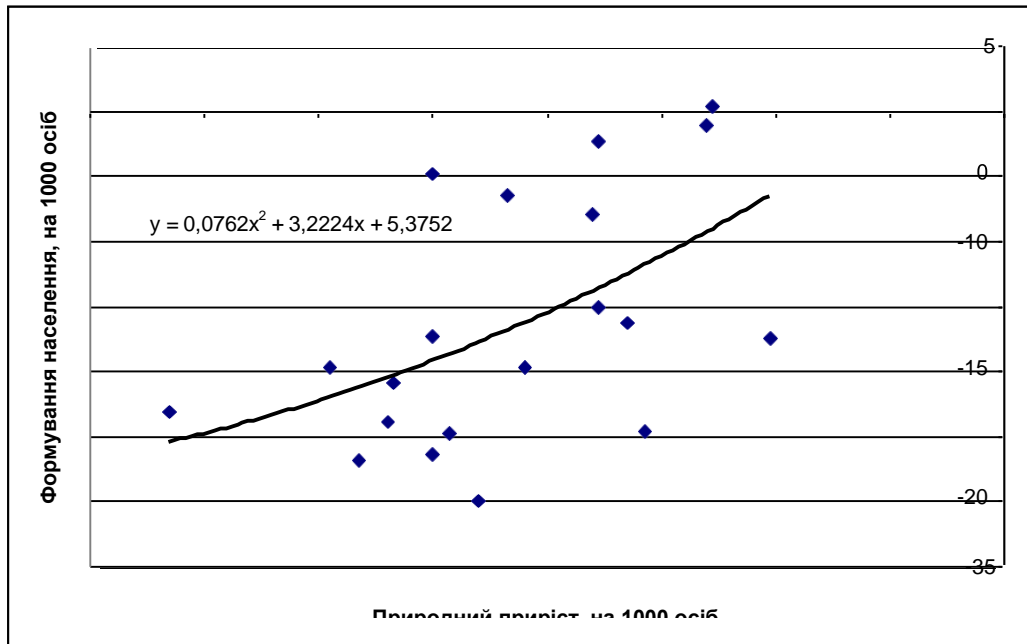

Рис. 2 Залежність між показниками природного приросту та формуванням СН Херсонської області

Сальдо внутрішньорегіональних міграцій. Відіграє суттєву роль (рис. 3) у формуванні чисельності СН Херсонської області (коефіцієнт кореляції складає 0,87). Порівняння цього результату із попереднім дозволяє зробити висновок про домінуючу роль механічного руху населення у сучасних процесах формування його чисельності. Відіграє головну роль в перерозподілі СН області, збільшенні ваги західних та південно-західних районів та, відповідно, зменшенні демографічного потенціалу північних та північно-східних.

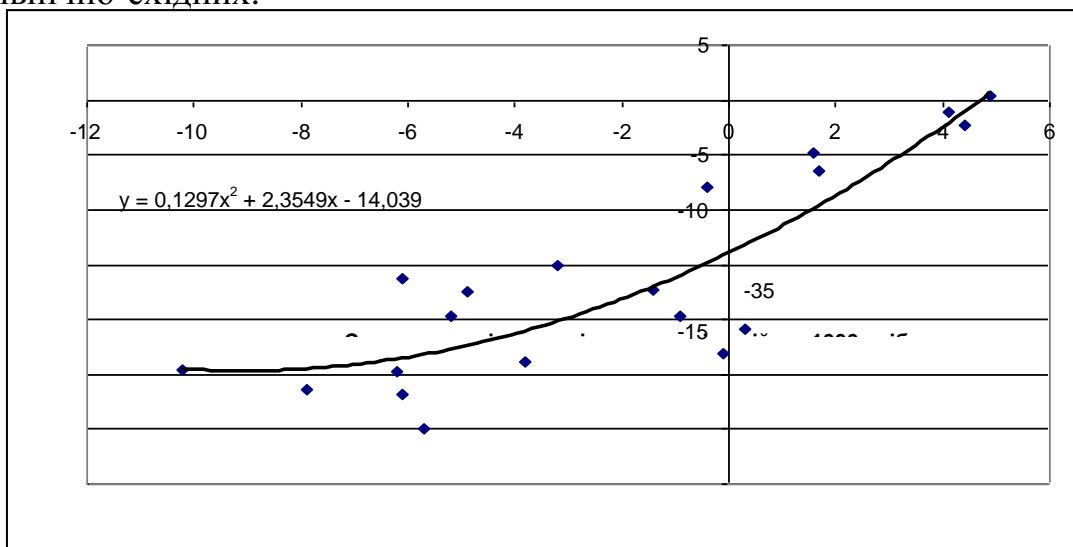

Рис. 3 Залежність між сальдо внутрішньорегіональних міграцій та формуванням СН Херсонської області

Сальдо зовнішньорегіональних міграцій. Значення складової найбільше (рис. 4), кореляція 0,94. Високі показники свідчать про соціальні негаразди в СМ області, адже тільки три адміністративні одиниці мають незначні позитивні показники цього чинника.

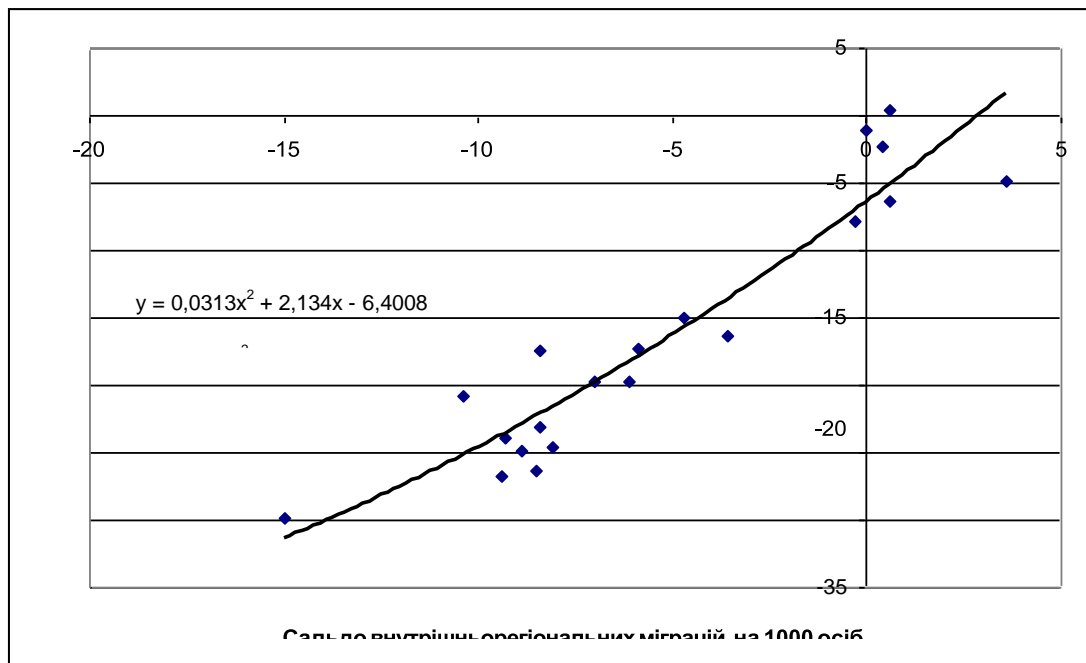

Рис. 4 Залежність між сальдо зовнішніх міграцій та формуванням СН Херсонської області

Загальне сальдо міграцій. Сукупно є найважливішим фактором сучасного формування СН Херсонської області (рис. 5). Коефіцієнт кореляції сягає 0,97. Практично можна казати, що власне механічний рух населення в сучасних умовах став головним чинником відтворення населення.

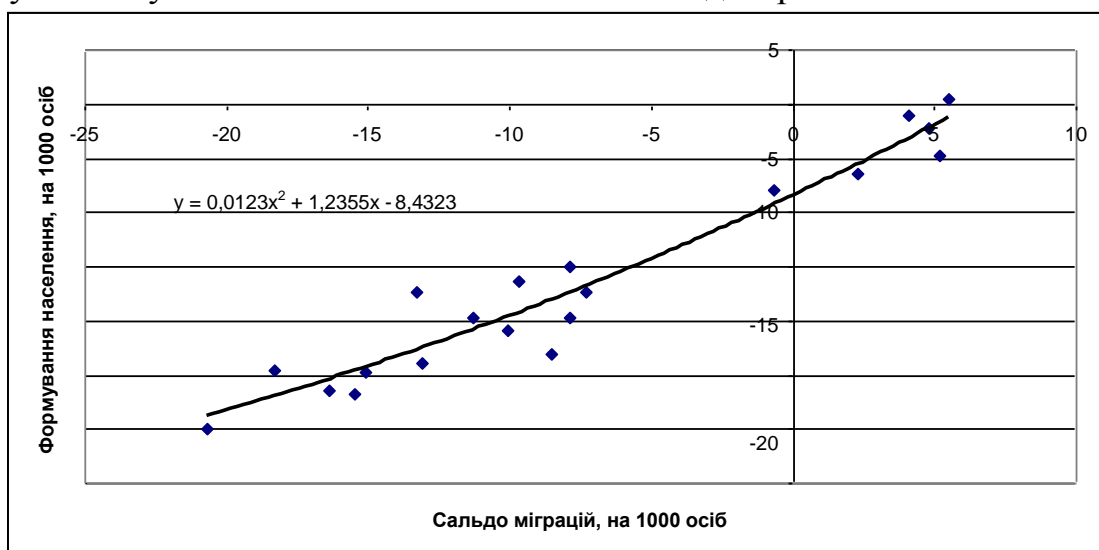

Рис. 5 Залежність між сальдо міграцій та формуванням СН

Проведені дослідження формування чисельності населення дозволили зробити наступні висновки.

1. Загалом для Херсонської області та більшості її адміністративних одиниць характерним є скорочення чисельності СН із середньообласним рівнем 9,6%. Виключення складають лише м. Херсон, Білозерський та Цюрупинський райони в яких спостерігається збільшення чисельності СН.

2. Проведений кореляційно-регресивний аналіз дозволив встановити, що найбільшу роль у формуванні чисельності СН області у сучасний період відіграють механічні рухи населення. Це потребує особливої уваги дослідників саме до міграційних процесів та їх складових. На нашу думку, виявлені та проаналізовані демографічні процеси сьогодення, потребують внесення певних коректив у програму демографічної політики країни або регіонів. Стимулювання лише народжуваності не зможе стабілізувати чисельність населення, особливо в СМ.

Список літератури:

1. Географія Херсонщини : навч. посібник / [Пилипенко І. О., Мальчикова Д. С., Єрмакова С. Л., Руденко М. М. та ін.]. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2007. – 221с.
2. Демография. Современное состояние и перспективы развития : учеб. пос. для студентов вузов / [под ред. Д. И. Валентея]. – М. : Высшая шк., 1997. – 271 с.
3. Пилипенко І. Просторова оцінка змін чисельності сільського населення / І. Пилипенко, О. Машкова , В. Тихончук // Наук. записки Херсон. відділу Укр. геогр. товариства. – Вип.4. – Херсон : Вишемирський В.С., 2008. – С. 70-82.
4. Статистика населения с основами демографии : учебник / [Г. С. Кильдишев, Л. Л. Козлова, С. П. Ананьева и др]. – М. : Финансы и статистика, 1990. – 312 с.
5. Яворська В. В. Геодемографічні процеси і геодемографічна ситуація в регіоні Українського Причорномор'я : автореф. дис.на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.02 «Економічна і соціальна географія»/ В. В. Яворська – Одеса, 2003. – 20 с.